

MIEJSKI PROGRAM DLA EKONOMII WSPÓŁDZIELENIA. PRZYKŁADY PODEJŚCIA DO SHARING ECONOMY W MIASTACH

Agnieszka Smreczyńska-Gąbka
Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UMCS

Wprowadzenie

Dlaczego temat zmiany podejścia do ekonomii miast jest taki ważny? Odpowiadając na to pytanie należy zwrócić szczególną uwagę na wyniki przeprowadzonych w ostatnich latach badań społecznych, które wyraźnie wskazują, że ekonomia współdzielenia staje się jednym z najważniejszych światowych trendów, będących alternatywnym kierunkiem w myśleniu o przyszłości miast. Podczas spotkań, konferencji, kongresów świat nauki i praktycy wymieniają liczne wyzwania związane z poprawą jakości życia mieszkańców, a także ze wzmocnieniem konkurencyjności ośrodków miejskich, metropolii w wymiarze regionalnym, krajowym, a w przypadku niektórych nawet międzynarodowym.

Raporty przygotowane między innymi przez firmę PwC[1] pokazują, że w trudnościach, z którymi musi liczyć się dzisiaj m.in. samorząd terytorialny, rozwój ekonomii współdzielenia jest zarówno szansą, jak i wyzwaniem, które już dziś przyczynia się do zmiany modeli biznesowych i funkcjonowania rynku[2]. Zachodzące zmiany mogą całkowicie zmienić gospodarkę i podwyższyć jakość życia mieszkańców, a także przyczynić się do rozwiązania pojawiających się problemów społecznych, wobec których nie można pozostawać obojętnym.[3] Technologie związane z ekonomią dzielenia dynamicznie się rozwijają, a ich wartość rynkowa stale rośnie np. w zeszłym roku (2022) skorzystało z nich ponad 55 milionów Amerykanów[4]. Firma konsultingowa PwC prognozuje, że do 2025 roku wartość usług z obszaru współdzielenia wzrośnie 20-krotnie. Obejmie to przede wszystkim sferę finansów, transportu, zakwaterowanie i noclegi, usługi związane z prowadzeniem domu i firm[5].

[1] Raport: (Współ)dziel i rządź! Prawno-podatkowe aspekty ekonomii współdzielenia w Polsce, dostęp 19.10.2023
<https://www.pwc.pl/pl/pdf/ekonomia-wspoldzielenia-raport-2-pwc.pdf>

[2] Banaszek, M. (2016). Ekonomia współdzielenia jako alternatywny kierunek rozwoju miast. *Ekonomia społeczna*, (1), 51-59.

[3] Ibidem.

[4] <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2016/wspol-dziel-i-rzadz-sharing-economy.html>

[5] Ciesielski, M. Miasta współdzielone. O tym, jak aplikacje zmieniają oblicze metropolii, dostęp 21.08.2023r.
<https://forsal.pl/artykuly/1101161.miasta-wspoldzielone-o-tym-jak-aplikacje-zmieniaja-oblicze-metropolii.html>

Już w 2010 r. magazyn „Time” wymienił *sharing economy* jako jedną z dziesięciu idei, która odmieni świat[6] i rzeczywiście można powiedzieć, że tak się dzieje. Popularność idei dzielenia się spowodowała, że zaczęły powstawać portale, które wspierają i promują ekonomię współdzielenia. Przykładem takiego portalu jest *ouishare*. Platforma narodziła się z potrzeby stworzenia społeczeństwa opartego na współpracy, a jej twórcy wskazują, że zmiany klimatyczne, wzrost nierówności i ubóstwa, niszczenie różnorodności biologicznej i wieczne przekraczanie granic planety powodują brak możliwości zatrzymania się w miejscu. Dlatego *ouishare* postanowiło zaangażować się politycznie poprzez upolitycznienie wyborów społecznych. Portal umożliwia angażowanie się w sprawy lokalne, krajowe i międzynarodowe, które dotyczą społeczeństwa w związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami środowiska naturalnego[7].

Koopetycja podłożem ekonomii współdzielenia

Zauważalny wzrost znaczenia kooperacji jako czynnika kreowania przewag konkurencyjnych w zmieniającym się otoczeniu gospodarczym stanowi ważny obszar dyskusji nad przyszłością miast i regionów. Do tego stanowiska przychyliła się znakomita większość specjalistów, zajmujących się rozwojem, gospodarką czy planowaniem. Dlatego w prowadzonym obecnie dyskursie dotyczącym metod osiągania celów rozwojowych, bardzo wyraźnie rysuje się koopetycja, jako zjawisko oznaczające równoczesne konkurowanie, jak i kooperowanie. W opinii P. Mieczana to właśnie w koopetycji swoje podłoże znajduje ekonomia współdzielenia[8]. Choć liczne przykłady współdzielenia zasobów są nam znane od dawna, to idee te w sposób szczególny odżyły podczas pandemii Covid-19, w latach 2020-2023 oraz w wyniku toczącej się wojny na Ukrainie. Te i inne okoliczności zmuszają do refleksji nad zmieniającym się otoczeniem społeczno-gospodarczym, w którym zachodzą dynamiczne zmiany, szczególnie w odniesieniu do ekosystemu miast. Przykładem może być postępująca cyfryzacja, która w pandemii Covid-19 umożliwiła szybkie dostosowanie szkół i uczelni wyższych do prowadzenia nauki zdalnej, znacząco przyspieszyła prowadzenie konsultacji społecznych w trybie zdalnym lub hybrydowym, a także przyczyniła się do implementowania rozwiązań z zakresu telemedycyny czy szerzej, telepracy.

Zmiany w podejściach do przyszłości miast

Przyjęte odpowiednimi uchwałami strategie rozwoju lokalnego, ponadlokalnego, regionalnego, obejmujące okres czasowy nowej perspektywy Unii Europejskiej do 2030 roku, wymagają ze strony samorządów wysiłku organizacyjnego i zapewnienia odpowiednich zasobów w procesie wdrażania przedsięwzięć rozwojowych. Przygotowanie poszczególnych działań wymaga podejmowania odpowiednich decyzji.

Do najważniejszych uwarunkowań efektywnego wdrażania przedsięwzięć zapisanych w strategii rozwoju należy:

- 1)zapewnienie odpowiedniej organizacji wdrożenia w ekosystemie miasta,
- 2)dostęp do kapitału ludzkiego, kapitału społecznego,
- 3)odpowiednie kształtowanie relacji w ekosystemie miasta,
- 4)dostęp do środków finansowych,
- 5)wsparcie transferu wiedzy i zasobów.

W demokratycznym państwie proces projektowania i przygotowania do realizacji programu wydatków publicznych angażuje wiele grup społecznych, które mają różne cele i wyznają różne poglądy na temat funkcjonowania gospodarki. Niestety w ostatnich latach prowadzona przez polski rząd polityka dotycząca finansów samorządu terytorialnego była dla gmin niekorzystna.

[6] Banaszek, M. (2016).

[7] Por. <https://www.ouishare.net/mission>

[8] Mieczan, P. (2020). Klastry jako platforma rozwoju internacjonalizacji przedsiębiorstw na podstawie ekonomii współdzielenia. *Problemy Transportu i Logistyki*, 49, 7-15.

Noblista Joseph E. Stiglitz podkreśla, że ostateczny kształt programu, jaki wyłoni się z procesu tworzenia programu wydatków publicznych, powinien stanowić kompromis między rozbieżnymi poglądami indywidualnymi i grupowymi. Obserwując równocześnie na podstawie dostępnych danych (BIP, GUS) m.in. ograniczone wpływy do budżetu miast oraz niepokojące trendy demograficzne, czy postępujące zmiany klimatyczne i nierówności społeczne, eksperci i badacze starają się wspólnie z samorządowcami udzielić wyczerpującej odpowiedzi na pytanie: *Jak należy kształtować miasta przyszłości?*

W podejściach do przyszłości miast w sposób szczególny podkreśla się takie przymioty jak: interakcje, interdyscyplinarność, innowacyjność, internacjonalizację, które powinny występować w strukturze miasta i zapewniać w nim: wspólnotowość, współpracę, współdzielenie i odpowiedzialne korzystanie z przestrzeni. Rekomenduje się myślenie samorządów na temat budowania dobrostanu wspólnoty współtworzącej miasto.

Sharing economy – collaborative economy

W literaturze polskojęzycznej definiowanie i sposoby implementacji, rozwoju *sharing economy* pojawiają się stosunkowo rzadko i jest to temat posiadający duży potencjał rozwojowy. Natomiast w literaturze anglojęzycznej, autorzy często podejmują to zagadnienie. W przeglądzie literatury można znaleźć próbę usystematyzowania i uporządkowania pojęcia *sharing economy*.

Nie jest to łatwe zadanie ze względu wiele terminów pokrewnych, takich jak:

- 1) konsumpcja kolaboracyjna (ang. *collaborative consumption*),
- 2) gospodarka współdzielona (ang. *sharing economy*),
- 3) gospodarka kolaboracyjna (ang. *collaborative economy*),
- 4) gospodarka dostępu (ang. *access economy, peer economy*)[9].

Należy zaznaczyć, że autorzy zagraniczni i krajowi zajmujący się problematyką współdzielenia nie są zgodni co do ustaleń terminologicznych oraz sposobu ich definiowania. R. Botsman[10] wskazuje, iż najszerszym pojęciem z zakresu gospodarki opartej na dzieleniu jest *collaborative economy* tłumaczona na język polski jako gospodarka współpracująca lub ekonomia współpracująca[11]. Botsman traktuje *sharing economy* jako element *collaborative consumption*, czyli konsumpcji współpracującej. Można ją definiować jako model gospodarczy polegający na dostępie do różnego rodzaju zasobów czy własności ludzi i dzieleniu się nimi poprzez wynajmowanie, zamianę lub odsprzedaż zarówno dóbr, jak i usług[12].

Dla uporządkowania wiedzy na temat miejskich programów poprawiających efektywność wykorzystania zasobów i optymalizujących realizację przedsięwzięć rozwojowych ważne jest zrozumienie znaczenia *sharing economy*[13]. Usługi związane z podejściem *sharing economy* mają znaczący udział w budowaniu miast zgodnych z koncepcją miasta inteligentnego smart city 3.0, w których technologia jest jedynie narzędziem wspierającym realizację ludzkich potrzeb. To podejście staje się alternatywnym kierunkiem w myśleniu o przyszłości miast, przed którymi stoją liczne zadania i całe spektrum szans oraz zagrożeń[14]. Obecnie *sharing economy* przyczynia się do zmiany modeli biznesowych i funkcjonowania rynku[15].

[9] Burgiel, A. (2014). Rozwój technologii informacyjnych jako determinanta adaptacji modelu konsumpcji wspólnej. *Marketing i Rynek*, 11, s. 316-326.

[10] Botsman, R. (2013). *The Sharing Economy Lacks a Shared Definition*. Fast Company, dostęp: 15.09.2020 <https://www.fastcompany.com/3022028/the-sharing-economy-lacks-a-shared-definition>

[11] Balińska, A., Staśkiewicz, D. (2021). *Sharing economy w gospodarce turystycznej. Kontekst teoretyczny i empiryczny*. Warszawa, Wydawnictwo SGGW.

[12] Ibidem.

[13] Kowalczyk-Anioł, J., & Pawlusiński, R. (2018). *Sharing economy w przestrzeni polskich metropolii i miast turystycznych na przykładzie Airbnb*. *Konwersatorium wiedzy o mieście*, 31(3), 15-22.

[14] Augustyn, A. (2020). *Zrównoważony rozwój miast w świecie idei smart city*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

[15] Dorda, K. (2015). *Sharing economy – wspólnotowa strategia rozwoju miast*, *Magazyn Miasta*, 1(9).

Zachodzące zmiany w zakresie ekonomii współdzielenia mogą całkowicie odmienić gospodarke i podnieść jakość życia mieszkańców, a także przyczynić się do rozwiązania pojawiających się problemów społecznych, wobec których nie można pozostawać obojętnym[16]. Równocześnie *sharing economy* może stanowić zagrożenie w dochodzeniu roszczeń, braku odpowiedzialności, niskiej jakości usług czy stwarzać problemy w obszarze ochrony danych osobowych lub użytkowaniu mienia publicznego.

Analizując podejście do ekonomii współdzielenia w ekosystemie miasta trzeba podkreślić, że w literaturze znajdziemy różne ujęcia pojęcia miasta w kontekście:

- 1) funkcji miasta,
- 2) przestrzeni miasta,
- 3) wartości miasta,
- 4) dobra wspólnego miasta[17].

Miasta, aby przetrwać, zdaniem S. Goldsmith i S. Crawford, muszą wykazywać wysoki stopień odporności na wstrząsy, zagrożenia lub rodzime podatności wynikające z ich struktury i sposobu funkcjonowania[18]. Zgromadzeni na *III Seminarium Świeradzkim nt. Wspólnianie zasobów i dobra wspólne*, w publikacji pokonferencyjnej wydanej przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie w 2021 roku podkreślają, że od miast oczekuje się realizacji strategii „miasta responsywnego” (ang. *responsive city*) tj. należy dążyć do utrzymania i podnoszenia jakości swojej przestrzeni przez właściwe wykorzystanie ograniczonych zasobów kapitału terytorialnego oraz aktywne zaangażowanie obywateli. W realizacji tej formy rozwoju wspierają władze miast narzędzia cyfryzacji, e-demokracji, cyfrowego upodmiotowienia obywateli oraz inicjatywy, które umożliwiają lub zachęcają do współpracy. Dlatego liczni badacze zauważają, że „sposobem realizacji celu jest upowszechnianie idei uwspólnotowienia opartej na współdzieleniu zasobów tworzących możliwości współkreacji miejsc (ang. *placemaking*) w kierunku poprawy jakości przestrzeni w miastach bezpiecznych i zdrowych dla wszystkich mieszkańców[19].

M. Kudłacz zajmujący się m.in. problematyką funkcjonowania i rozwoju dużych miast w kontekście racjonalności gospodarowania zasobami, dużo miejsca poświęca kwestii zużywania zasobów w miastach i podkreśla, że „miasta borykają się z problemami typowymi dla przestrzeni zurbanizowanych: nadmiar ludzi, zjawisk, zanieczyszczenie środowiska naturalnego, przestępczość czy choroby cywilizacyjne. [...] Miasta posiadają określone zasoby. [...] Kwestia charakteru, ilości i jakości zasobów jest indywidualna” i dodaje, że „Kluczem do rozwiązania problemów miast jest minimalizowanie niszczenia i maksymalizacja wytwarzania wartości”[20]. Intencje Kudłacza wydają się zbieżne z istotą ekonomii współdzielenia, jako „pewnego rodzaju zjawiska, które polega na współpracy pomiędzy uczestnikami sieci, dzieleniu się posiadanym zasobem, rozumianym jako pewnego rodzaju dobro, oraz jego wymianą w celu zwiększenia efektywności jego wykorzystania”[21].

W celu uzmysłowienia sobie chronologii rozwoju *sharing economy* warto podkreślić, że źródłem ekonomii współdzielenia należy szukać u początków gospodarki, kiedy ludzie zaczęli wymieniać się wyprodukowanymi towarami pomiędzy sobą, w lokalnej wspólnocie, a także poza jej granicami.

[16] Banaszek, M. (2016). Ekonomia współdzielenia jako alternatywny kierunek rozwoju miast. *Ekonomia społeczna*, (1), 51-59.

[17] Noworól, A. (2013). Zarządzanie organizacjami publicznymi. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, Tom XIV, Zeszyt 13, część III <http://piz.san.edu.pl>

[18] Goldsmith, S., Crawford, S. (2014). *The Responsive City: Engaging Communities Through Data-Smart Governance*. Hoboken, New Jersey: Wiley.

[19] Biga, B., Hausner, J., Możdżeń, M., (2021). *Uwspólnianie zasobów i dobra wspólne III Seminarium Świeradzkie, Open Eyes Economy Discussion Papers*. Kraków, dostęp: https://oees.pl/wp-content/uploads/2021/11/Discussion_Papers-5_-Uwspolnianie-zasobow-i-dobra-wspolne.pdf

[20] Kudłacz, M. (2017). *Ekonomia wartości w kontekście zarządzania rozwojem miast – przypadek Krakowa*. *Kultura i Rozwój*, 5(4), 39-52.

[21] Rosati, D. (2017). *Polityka gospodarcza. Wybrane zagadnienia*. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 405.

A. Stephany twierdzi, iż „gospodarka dzielenia się czerpie wartość z podejmowania nie w pełni wykorzystywanych aktywów i udostępniania ich on-line dla społeczności, co prowadzi do zmniejszenia zapotrzebowania posiadania tych aktywów na własność”[22].

Autor wyróżnia również pięć filarów, na których opiera się zjawisko gospodarki współdzielenia:

- 1)wartość,
- 2)dostępność online nie w pełni wykorzystywanych zasobów,
- 3)społeczność,
- 4)zmniejszone zapotrzebowanie na własność,
- 5)zaufanie[23].

Europejski program na rzecz gospodarki dzielenia

Komisja Europejska w 2016 r. w Europejskim programie na rzecz gospodarki dzielenia się przyjęła stanowisko, zgodnie z którym „sharing economy oznacza modele biznesowe, w których działalność odbywa się dzięki pośrednictwu platform współpracy, tworzących ogólnie dostępny rynek czasowego korzystania z dóbr lub usług, często dostarczanych przez osoby prywatne”[24].

Ekonomia współdzielenia obejmuje trzy kategorie uczestników:

- 1)usługodawców dzielących się swoimi dobrami, zasobami, czasem lub umiejętnościami (mogą to być osoby fizyczne oferujące usługi okazjonalnie lub usługodawcy zawodowo zajmujący się świadczeniem usług),
- 2)użytkowników usług,
- 3)pośredników, którzy za pośrednictwem platformy internetowej łączą dostawców z użytkownikami[25].

Zasoby i dostęp do zasobów

Rozważając przydatność nowego podejścia do ekonomii miast tj. *sharing economy* (ang. *collaborative economy*), a także *sharing cities* można użyć metafory porównującej relację jednostek samorządu terytorialnego i pozostałych uczestników sieci współpracy (ang. *quadruple helix*, poczwórnej helisy) do związku między ludźmi. W tym miejscu trafna wydaje się wypowiedź podróżniczki B. Pawlikowskiej, która podkreśla, że „związek to wspólna przestrzeń, w której dwie osoby dzielą się tym, co mają. Dzielą się tym, co mają, bo jak mogliby dać sobie coś, czego żadne z nich nie posiada?”[26] Ta alegoria wskazuje na istotne uwarunkowania rozwoju interakcji w sieci współpracy, w której jednym z kluczowych uwarunkowań są zasoby i dostęp do zasobów. Zadaniem M. Pawelca (*Country Manager, BlaBlaCar*) „najciekawszym aspektem ekonomii współdzielenia jest optymalizacja wykorzystania posiadanego majątku”[27]. Idea *sharing economy* może występować w różnych obszarach życia jednostki oraz obejmować nie tylko dobra materialne, ale także zasoby w postaci umiejętności, wiedzy czy czasu wolnego[28]. Miasta chcąc nadążyć za potrzebami i sposobem ich realizacji przez mieszkańców, przedsiębiorców, badaczy, powinny dostosować swoje strategie, polityki i programy do zasad *sharing economy*. Przygotowanie i implementowanie rozwiązań powinno obejmować wszystkich uczestników ekosystemu miasta.

[22] Majchrzak, K. (2016). Ekonomia dzielenia się i jej przejawy w turystyce. *Ekonomiczne Problemy Turystyki*, 33(1), 21-30. [cyt. za:] A. Stephany, *The Business of Sharing, Making it in the New Sharing Economy*. Palgrave Macmillan 2015, s. 9.

[23] Jaros, B. (2016). »Sharing economy« jako ważny trend w obszarze zrównoważonej konsumpcji. *Handel Wewnętrzny*, 5 (365), s. 84.

[24] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski program na rzecz gospodarki dzielenia się, COM (2016) 356 final, dostęp: 19.10.2023 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0356>

[25] Por. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/gospodarka-wspoldzielenia>

[26] Por. <https://beatapawlikowska.com/wspolna-przestrzen/>

[27] Por. <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2016/wspol-dziel-i-rzadz-sharing-economy.html>

[28] Balińska A., Staśkiewicz, D. (2021). *Sharing economy w gospodarce turystycznej. Kontekst teoretyczny i empiryczny*. Warszawa, Wydawnictwo SGGW.

T. Dorożyński i W. Urbaniak zaznaczają, że „samorząd terytorialny może bezpośrednio i pośrednio wpływać na gospodarkę opartą na istniejących zasobach. Zdaniem autorów współcześnie coraz większe znaczenie mają działania zmierzające do optymalnej alokacji zasobów istniejących oraz kreowanie nowych”[29]. W badaniach nad uwarunkowaniami sprawności instytucjonalnej samorządów gminnych w kontekście lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego R. Marks-Bielska, W. Lizińska, M. Wojarska zauważają, że „złożoność funkcji, skala, cel i odpowiedzialność są częścią nowoczesnych uwarunkowań funkcjonowania samorządu. Liczne obowiązki i równocześnie występujące utrudnienia w ich realizacji, stanowią problem dla zarządzających samorządami Samorządowców”[30].

Miejski program dla ekonomii współdzielenia

Próbując znaleźć wsparcie dla wdrażania przedsięwzięć rozwojowych miast należy zatem rozważyć możliwości, jaką niesie ze sobą miejski program dla ekonomii współdzielenia. Przy czym ów program należy rozumieć, jako komplementarne rozwiązanie wspierające wdrażanie przedsięwzięć zapisanych w strategii rozwoju i innych politykach, programach rozwojowych miasta. Miejski program dla ekonomii współdzielenia może być nie tylko narzędziem, które wpływa na efektywne wykorzystanie zasobów i poprawę jakości życia mieszkańców, ale stanowić istotny element wspierający implementację idei zrównoważonego rozwoju we wszystkich obszarach funkcjonowania ekosystemu miasta.

Dane z różnych źródeł (GUS, Eurostat) wskazują, że w miastach rośnie liczba mieszkańców, a w związku z tym wzrastają wydatki konieczne do zapewnienia świadczenia usług publicznych dla większej wspólnoty (infrastruktura, transport, edukacja, ochrona środowiska itd.). Samorządy mają coraz większy problem, aby utrzymać tempo i zakres planowanych inwestycji. Stąd korzystanie z rozwiązań ekonomii współdzielenia znajduje od kilkunastu lat coraz więcej zwolenników na całym świecie. Samorządowcy zdają sobie sprawę, że rozwój miasta łączy się z jego rolami, które powinny być dostosowane do celów rozwojowych i bieżących wyzwań (tj. krótko- i długookresowej perspektywy rozwoju). Rezultatem podejmowanych inicjatyw powinno być zwiększenie konkurencyjności, która wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców[31].

Miasta rozwijające się w modelu *smart city* orientują obecnie swój rozwój w kierunku centrów kreatywnych, które stanowią ewolucyjne następstwo dotychczasowych zmian rozwojowych. Stąd zasadniczą kwestią staje się właściwe podejście do gospodarowania zasobami.

W roku 2015 eksperci z *Global Agenda Council on the Future of Cities* (działającej przy Światowym Forum Ekonomicznym) wskazali 4 kluczowe kierunki myślenia o poszukiwaniu innowacyjnych rozwiązań dla problemów, występujących we współczesnych miastach[32]:

- 1) wykorzystanie wolnych zasobów – wiele innowacyjnych pomysłów wykorzystuje już istniejące, lecz nie wykorzystywane zasoby (tzw. wolne zasoby),
- 2) niwelowanie szczytów zapotrzebowania na różne dobra – jednym z największych problemów współczesnych miast są szczytowe momenty korzystania, z infrastruktury: elektryczności, wody, dróg czy sieci transportu publicznego. Innowacyjne pomysły prowadzą do ograniczenia szczytowego popytu i rozłożenia go w czasie,
- 3) myślenie w kategoriach małej infrastruktury – małe projekty infrastrukturalne mają duży wpływ na kształtowanie współczesnych miast. Są to np. projekty związane z drogami rowerowymi, wypożyczalniami rowerów czy choćby nasadzeniem roślinności.

[29] Dorożyński, T., & Urbaniak, W. (2012). Rola instytucji otoczenia biznesu w przyciąganiu inwestorów zagranicznych w regionie łódzkim. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, (LXXXV (85)), 201-217.

[30] Marks-Bielska, R., Lizińska, W., & Wojarska, M. (2021). Uwarunkowania sprawności instytucjonalnej samorządów gminnych w kontekście lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

[31] Augustyn, A. (2020). Zrównoważony rozwój miast w świecie idei smart city. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

[32] Ibidem.

4)skupienie się na innowacjach ukierunkowanych na człowieka – najlepszą drogą do podnoszenia poziomu rozwoju miast jest mobilizowanie ich mieszkańców. Poszczególne działania miast powinny kreować pożądane zachowania mieszkańców, a wszystkie innowacje muszą koncentrować się na mieszkańcach.

Na obecnym etapie ewolucji koncepcji *smart city* badacze zauważają ważny aspekt modelu miasta inteligentnego, którym jest jego dynamiczna, stale zmieniająca się struktura jego ekosystemu. W wielu modelach rozwojowych miast porównuje się je do roju pszczoł lub wirusów[33]. Podejście *sharing economy* zdaniem badaczy jest komplementarne z obecną ewolucją modelu *smart city* i umożliwia efektywne wykorzystanie zasobów.

Panuje zgodność w poglądach teoretyków i praktyków rozwoju miast, że odpowiednie kształtowanie zasobów ludzkich, bez których realizacja strategii rozwoju miast jest niemożliwa, stanowi kluczowy problem. Interesujące stanowisko prezentuje w tej kwestii R. Florida, który analizując współczesny rozwój miast, zauważa konieczność rozwoju klasy kreatywnej. Według Floridy klasa kreatywna to „grupa pracowników i profesjonalistów zajmujących się przetwarzaniem informacji i symboli, kreowaniem nowych idei oraz projektowaniem wzorców konsumpcji i technologii”[34]. Zdaniem autora najważniejszymi zasobami miast staje się wysoko wykształcona, silnie zsieciowana grupa, poprzez którą możliwa jest synergia sieci i zasobów na różnych poziomach. Miasta, które chcą wejść na drogę rozwoju centrów kreatywnych, zdaniem Floridy, muszą postawić na klasę kreatywną, która tworząc węzły sieci i klastry innowacyjności będzie decydowała o przyszłości jednostek samorządu terytorialnego. Badacze zajmujący się rozwojem i ekonomią sektora publicznego podkreślają, że kluczowym zasobem miast jest kapitał społeczny, kapitał ludzki oparty na wykształconych specjalistach m.in. naukowcach, dziennikarzach, artystach, ludziach kultury, wynalazcach, inżynierach, programistach, architektach, projektantach itp.[35]

Mając na uwadze powyższe rozważania można zgodzić się ze zdaniem J. Hausnera, według którego „myślenie o przyszłości miast powinno być ukierunkowane na tworzenie nowych strategii wspólnotowych, w których realizacji pomoc może ekonomia współdzielenia. Należy jednak pamiętać, że aby miasto stało się wspólnotą, rozwój miasta musi zostać oparty na wykorzystaniu potencjału ekonomicznego i twórczego jego mieszkańców”[36].

Formułując założenia miejskiego programu dla ekonomii współdzielenia należy pamiętać, że głównym celem ekonomii współdzielenia jest przejście z własności na dostęp, co stanowi ważną zmianę z punktu widzenia realizacji zadań publicznych przez miasto np. w zakresie mobilności, sieci internetowej i platform internetowych, energetyki, ochrony środowiska naturalnego (m.in. zagospodarowania odpadów). Własność, która była cechą charakterystyczną systemu kapitalistycznego i wydawać by się mogło, że jest tak silnie związana z indywidualnymi potrzebami każdego człowieka, zostaje zastąpiona dostępnością dóbr i usług. Zmiana ta dokonuje się na kanwie zmiany pokoleniowej, ponieważ młodzi ludzie prezentują inne rozumienie komfortu życia, ryzyka, wolności[37]. W grupie młodzieży – według badających temat naukowców – zmieniają się obowiązujące dotychczas wzorce konsumpcji i kreuje nowe. Im bardziej inkluzyjne i głębsze człowiek ma więzi, tym większą wolnością się cieszy. Wolność oznacza możliwość podjęcia współpracy z innymi bez ograniczeń w świecie, w którym funkcjonuje pełno równorzędnych uczestników”[38].

[33] Gubański, K. (2018). Smart City – Sformatowany produkt czy narzędzie demokratyzacji? Dwa scenariusze rozwoju współczesnych polityk miejskich, *Studia Socjologiczne* 1 (228).

[34] Florida, R. L. (2005). *Cities and the creative class*. Psychology Press.

[35] Gubański, K. (2018).

[36] Hausner, J. (2016). Miasto-idea i rola kultury w jego rozwoju. *Kultura i Rozwój*, 1(1), 109-122.

[37] Gardocka-Jałowicz, A. (2015). Zmiany konsumpcji a kreowanie innowacji. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

[38] Banaszek, M. (2016). Ekonomia współdzielenia jako alternatywny kierunek rozwoju miast. *Ekonomia społeczna*, (1), 51-59.

Różne formy współdzielenia

Samorządy terytorialne powinny zainteresować się rozwojem różnych form *sharing economy*, ponieważ sprzyja temu rozwój cyfryzacji np. dostępność oprogramowania *open source*, inicjatywy otwarte na zmiany gospodarcze, budżet partycypacyjny, ekonomia społeczna. Przybývá możliwości wspierających drogę rozwoju w oparciu o dzielenie się. „Transformacja dzielenia się pokazuje, że zwykli ludzie mogą w znaczący sposób stawić czoła największym wyzwaniom świata – takim jak nierówność majątkowa i globalne ocieplenie – współpracując. U podstaw transformacji dzielenia się leży ponadczasowa mądrość – że dzielenie się, współpraca i wkład na rzecz wspólnego dobra mają kluczowe znaczenie dla przetrwania i rozkwitu ludzkości. Na tym polega silnik transformacji dzielenia się: kiedy jednostki przyjmują dzielenie się jako światopogląd i praktykę, doświadczają nowego, ożywczego sposobu bycia w świecie. Dzielenie się otwiera kanał dla naszego potencjału twórczego. Dzielenie się jest praktyczne i może być przede wszystkim wzmacniające. Dzięki niemu możemy doświadczyć i zrobić rzeczy, o których wcześniej nawet nie myśleliśmy, że są możliwe”[39].

Rozważając opracowanie miejskiego programu dla ekonomii współdzielenia trzeba pamiętać, że jednym z najważniejszych czynników, które umożliwia funkcjonowanie ekonomii współdzielenia jest zaufanie. Panuje ogólna zgoda w grupie osób zajmujących się tą problematyką, że zaufanie jest walutą ekonomii współdzielenia[40]. Stąd ważne jest, aby zarządzający jednostkami samorządu terytorialnego poważnie traktowali deficyty kapitału społecznego, które mogą negatywnie wpływać lub uniemożliwiać rozwój ekonomii współdzielenia. Kompleksowe podejście do budowania miejskich programów wymaga diagnozy zaufania i faktycznego oceny potencjału rozwoju ekonomii współdzielenia.

Poprzez świadome włączanie się w *sharing economy*, miasta przeobrażają się w *sharing cities*. Stąd miejski program dla ekonomii współdzielenia ma za zadanie stworzyć odpowiednie warunki i narzędzia, aby dzielenie, współdzielenie miasta mogło się lepiej rozwijać. Podejście *sharing economy* odnosi się do całego ekosystemu miejskiego, a samo pojęcie *sharing cities* (miasta dzielone, współdzielone), które pojawia się w dyskusjach na temat przyszłości miast odnosi się do koncepcji, która opisuje miasta, w których praktyki dzielenia są szeroko stosowane i promowane przez władze miejskie oraz mieszkańców.

Sharing cities dążą do transformacji społecznej i ekonomicznej poprzez tworzenie platform i struktur wspierających współdzielenie zasobów i współpracę między mieszkańcami. Inną cechą tych miast jest wysoki poziom partycypacji i zaangażowania społecznego, co stanowi kwintesencję *smart city 3.0*[41]. Reasumując, mając na uwadze, że dostęp do zasobów zaczyna być traktowany jako nowa forma własności, skupienie się na ludzkim czynniku w przypadku *smart city 3.0* powoduje, zdaniem ekspertów, że *sharing economy* ma sens i przede wszystkim wydaje się nieść ze sobą największy wzrost jakości życia.

W miejskich i regionalnych programach wspierających wdrożenie strategii rozwojowych lub polityk, przyjąć należy, że:

1) ekonomia współdzielenia traktowana jest jako model organizacyjny, jak i dystrybucyjny, w których ludzie mogą bezpośrednio wymieniać się dobrami oraz usługami bez udziału pośredników czy innych firm[42]. Dzieje się to dzięki innowacyjnym technologiom internetowym, które zapewniają radykalne zwiększenie efektywności wykorzystywanych zasobów.

[39] Por. <https://www.shareable.net/about/>

[40] Koźlak, A. (2017). Sharing economy jako nowy trend społeczno-gospodarczy. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, (489), 171-182.

[41] Masik, G. (2022). Koncepcja odporności systemów społeczno-ekologicznych wobec innych aktualnych koncepcji rozwoju oraz uwagi krytyczne. Prace i Studia Geograficzne, 67(2).

[42] Rudewicz, J. (2019). Model ekonomii współpracy w koncepcji miast Smart. Przedsiębiorczość-Edukacja, 15(2), 153-170.

Najprościej można powiedzieć, że *sharing economy* jest zmianą modelu z jeden-do-wielu na wielu-do-wielu[43].

2) głównym celem ekonomii współdzielenia jest przejście z własności na dostęp. Własność, która była cechą charakterystyczną systemu kapitalistycznego, zostaje zastąpiona dostępnością dóbr i usług. Dzięki innowacyjnym technologiom ekonomia współdzielenia nabiera popularności oraz ekonomicznej racjonalności[44].

3) ekonomia współdzielenia stwarza pewne zagrożenia. Zdaniem respondentów, największe zagrożenie budzą przepisy prawne i kwestie związane z podatkiem CIT, PIT i VAT42. Dodatkowo, zagrożone mogą być również przepisy dotyczące ochrony konsumentów (prosumentów) i danych osobowych.[45]

W październiku 2010 r. powstała sieć współpracujących ze sobą miast, czyli *sharing cities network*, skupiająca 50 ośrodków z całego świata, które wymieniają się pomysłami oraz doświadczeniami na temat wspólnej konsumpcji[46]. Obecnie przeszło 70 miast na całym świecie współpracuje już nad kwestią współdzielenia miast i gospodarki platform. Członkowie grupy zadaniowej zachęcają samorządy do stania się częścią tego międzynarodowego zespołu. W 2018 r. Barcelona była gospodarzem 3. Szczytu *Sharing Cities*, Pierwsze dwa wydarzenia organizatorów *sharing cities network* odbyły się w Amsterdamie (2016 r.) i Nowym Jorku (2017 r.). Podczas Szczytu ogłoszono Deklarację wspólnych zasad i zobowiązań na rzecz wspólnych miast. Celem dokumentu będzie wspieranie współpracy między miastami. Partnerskie miasta zadeklarowały dążenie do opracowania konkretnych działań, aby sprostać wyzwaniom i możliwościom gospodarki korzystającej z narzędzi cyfryzacji, w tym platform. Barcelona zobowiązała się do powołania biura grupy zadaniowej promującej ww. Deklarację.

W rezultacie w wyniku współpracy Rady Miasta Barcelony i Dimmons-UOC powstało *Akcja Sharing Cities* tj. biuro grupy zadaniowej *sharing cities network*, które jest otwarte dla wszystkich miast uczestniczących w *Szczytach Sharing Cities*, a także każdego innego miasta zainteresowanego tymi tematami[47].

Dla zilustrowania korzyści wynikających z realizacji miejskiego programu dla ekonomii współdzielenia warto zapoznać się z kilkoma przykładami, które pokazują rezultaty wynikające z współdzielenia miasta. *De Ceuvel* w Amsterdamie jest jedną z najbardziej zrównoważonych i unikalnych inwestycji miejskich w Europie. Przestrzeń *De Ceuvel* jest efektem miejskiego programu dla ekonomii współdzielenia. To wielokrotnie nagradzane, zrównoważone miejsce pracy dla przedsiębiorstw kreatywnych i społecznych, zlokalizowane na terenie dawnej stoczni na kanale *Johan van Hasselt*, w północnej części Amsterdamu. W 2012 r. teren został wydzielony od gminy Amsterdam na 10 lat po tym, jak grupa architektów wygrała przetarg na przekształcenie tego terenu w regeneracyjną oazę miejską. Na dawnej działce przemysłowej funkcjonuje obecnie prężnie rozwijająca się społeczność przedsiębiorców i artystów, kreatywne przestrzenie do pracy, obiekt kulturalny, ekologiczna kawiarnia, powierzchnie do wynajęcia oraz pływający pensjonat typu *bed & breakfast*[48].

[43] Raport: Ekonomia współdzielenia alternatywnym kierunkiem rozwoju miast. Potencjał województwa świętokrzyskiego. Raport podsumowujący wyniki badań, M. Banaszek, Kielce 2018, dostęp: 19.10.2023 https://wpaiz.ujk.edu.pl/wp-content/uploads/do_pobrania/raporty_badan/Raport%20Ekonomia%20wsp%20C3%B3%20C5%82dzielenia%20Banaszek_M.pdf

[44] Banaszek, M. (2016). Ekonomia współdzielenia jako alternatywny kierunek rozwoju miast. *Ekonomia społeczna*, (1), 51-59.

[45] Raport: Ekonomia współdzielenia alternatywnym kierunkiem rozwoju miast [...].

[46] Dorda, K. (2015). *Sharing economy* – wspólnotowa strategia rozwoju miast, *Magazyn Miasta*, 1(9).

[47] Por. <https://www.sharingcitiesaction.net/>

[48] Por. <https://deceuve.nl/nl/>

Interesującym rozwiązaniem, które korzysta z ekonomii współdzielenia jest *Konsorcjum Barcelońskiej Agencji Energetycznej (AEB)*, które składa się z podmiotów bezpośrednio zaangażowanych w zarządzanie energią i środowiskiem na swoim obszarze wpływu: *Rada Miasta Barcelony, Obszar Metropolitalny Barcelony, Kataloński Instytut Energetyki, Uniwersytet Autonomiczny w Barcelonie i Politechnika w Barcelonie*. Misją *Agencji Energetycznej Barcelony* jest wspieranie reputacji Barcelony, jako miasta wzorcowego w rozwiązywaniu problemów energetycznych i ich konsekwencji dla środowiska. AEB pracuje nad tym, aby miasto optymalizowało wykorzystanie i zarządzanie lokalnymi zasobami energii oraz promowało wysokiej jakości, racjonalne i zrównoważone zapotrzebowanie na energię. Dlatego też prace AEB skupiają się na poprawie jakości środowiska i zrównoważonym rozwoju miasta, w oparciu o promowanie oszczędności energii, efektywności energetycznej oraz wiedzy i wykorzystaniu energii odnawialnych, a także optymalizację jakości usług związanych z tym sektorem[49].

Warto również w tym miejscu przywołać *Seoul Upcycling Plaza* – największy na świecie kompleks przestrzeni kulturalnej poświęconej *upcykling'owi*, w którym odwiedzający mogą zobaczyć, dowiedzieć się i doświadczyć wszystkiego, co dotyczy *upcykling'u*. *Seoul Upcycling Plaza* jest wyposażony w warsztaty recyklingu/ sortowania; na jego terenie znajdują się banki materiałów (w których można nabyć materiały, odzyskane surowce), firmy zajmujące się *upcykling'iem*, sklepy, sale wystawowe i centra szkoleniowe, dzięki czemu mieszkańcy mogą poznać cały proces *upcyklingu*. *Seoul Upcycling Plaza* to przestrzeń, w której cykl produkcji, dystrybucji i konsumpcji realizowany jest we współdzieleniu obywateli. Na terenie centrum dostępnych jest wiele wydarzeń edukacyjnych, angażujących mieszkańców oraz różne programy subwencji dla firm w celu wspierania branży *upcykling'u*[50].

W Polsce m.in. Warszawa tworzy Miejski program dla ekonomii współdzielenia i zaprasza do współpracy. Oprócz Warszawy, także m.in. Kraków, Wrocław, Poznań, Gdańsk, Gdynia, Katowice, Lublin jako polskie miasta włączyły się w inicjatywę *sharing cities* i również promują idee współdzielenia, co przyczynia się do zapewnienia dobrych warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego. Miejski program dla ekonomii współdzielenia jest jednym z ważnych elementów wdrażanej od kilku lat w Warszawie koncepcji *smart city*.

Do problemów, które Warszawa chce rozwiązać poprzez opracowanie i wdrożenie programu należy m.in.[51]:

- 1) brak jednego miejsca informującego o miejskich i dzielnicowych działaniach z dziedziny ekonomii współdzielenia,
- 2) dotarcie do niewielkiego grona odbiorców, zwłaszcza w wypadku rozwiązań dzielnicowych,
- 3) potrzeba miejsc budujących lokalne wspólnoty i promującego innowacyjne rozwiązania,
- 4) potrzeba stworzenia punktu online pozwalającego na promocję pozytywnych działań biznesowych z obszarów ekonomii współdzielenia i ekonomii cyrkularnej.

Na chwilę obecną na platformie miejskiej w zakładce „WawaShare współdzielenie w mieście”, znajdują się inicjatywy związane z „dzieleniem się miastem” w obszarze[52]:

- 1) infrastruktury,
- 2) transportu,
- 3) powierzchni biurowych,
- 4) pomieszczeń mieszkalnych,
- 5) umiejętności.

[49] Por. <https://www.energia.barcelona/en/barcelona-energy-agency-0>

[50] Por. <http://seoulup.or.kr/eng/introduce.do?type=Organization>

[51] Por. <https://biznes.um.warszawa.pl/share>

[52] Ibidem.

Warto odnotować również, że przy ulicy Głogowskiej na Łazarzu działa *PoDzielnia* – czyli pierwsze w Poznaniu Centrum Ekonomii Współdzielenia. To jedyny tego typu sklep, w którym wszystkie towary są za darmo. Centrum powstało w ramach konkursu „Otwarta Strefa Kultury Łazarz”. Główną ideą projektu jest wydłużenie życia przedmiotów, ograniczenie konsumpcjonizmu, promowanie upcyklingu i umiejętności naprawiania przedmiotów. Każdy może przywieźć przedmioty, które nie są mu już potrzebne i zostawić dla innych, by mogli z nich jeszcze skorzystać. W *PoDzielni* odbywają się spotkania np. w ramach kawiarenki naprawczej „Napraw! Nie wyrzucaj” oraz warsztaty z upcyklingu dla klas szkolnych. *PoDzielnia* bierze także udział w projekcie *Circular Week* (tydzień gospodarki o obiegu zamkniętym), podczas którego uczestniczyć można w wykładach dotyczących recyklingu i życia zero waste[53].

Obserwowana społeczna przedsiębiorczość i skłonność do dzielenia się, współdzielenia jest dobrym prognostykiem w zmianach gospodarowania zasobami miast. Przykładem stosowania podejścia *sharing economy* jest również portal *shareable*, który pozwala znaleźć informacje o najciekawszych aktywnościach współdzielenia, między innymi inicjatywach wymiany ubrań czy książek. *Shareable* to wielokrotnie nagradzana organizacja non-profit zajmująca się wiadomościami, siecią akcji i doradztwem na rzecz transformacji udostępniania. To globalny ruch inicjatyw wyłaniających się oddolnie, aby stawić czoła największym dzisiejszym wyzwaniom. W obliczu kryzysu nowe i odradzające się rozwiązania oparte na ludziach demokratyzują społeczność. Autorzy *Shareable* potwierdzają, że sami doświadczyli transformacji polegającej na dzieleniu się[54].

Przykładem większego projektu ilustrującym różne możliwości zastosowanie *sharing economy* jest międzynarodowy projekt: *Shared Cities: Creative Momentum* w latach 2016-2020. Zespół prowadzący projekt podkreśla, że dzielenie się stało się częścią miejskiego życia. *Shared Cities: Creative Momentum (SCCM)* to przełomowy czteroletni projekt kulturalny, który skupił jedenastu partnerów z siedmiu głównych miast europejskich m.in. Belgradu, Berlina, Bratysławy, Budapesztu, Katowic, Pragi i Warszawy. SCCM stworzył międzynarodową sieć twórczą, która obejmuje dyskurs na styku architektury, sztuki, urbanistyki i ekonomii współdzielenia, przyczyniając się do transformacji przestrzeni miejskich. W latach 2016-2020 odbyło się ponad 300 działań. Ambicją projektu było pokazanie obywatelom, że ich udział i współpraca są niezbędne do stworzenia przyjemnego i przyjaznego środowiska miejskiego. Działania podejmowane w projekcie łączyły międzynarodowe doświadczenie z lokalną wiedzą i wymianą pomiędzy współpracującymi miastami. W projekcie mógł wziąć udział każdy, gdyż wykorzystywał potencjał twórczy mieszkańców, społeczności, artystów i aktorów kultury. Służył zmapowaniu obecnych praktyk dzielenia się i zdefiniowaniu nowych pól działania w studiach przypadków, idee „prawa do miasta”, wspólnych zasobów lub „miejskich dóbr wspólnych”, tego co modne we współczesnym dyskursie architektonicznym[55]. W „dzieleniu się miastami” – zdaniem zespołu prowadzącego projekt *Shared Cities: Creative Momentum* – nacisk położono na prawo do przekształcenia miast w formę miejskiej umowy społecznej z określonym programem twórczym lub krytycznym. W publikacji *Shared Cities Atlas* podsumowującej omówiony projekt przedstawiono twórcze formy dzielenia się, napędzane idealistycznymi stanowiskami i działaniami zbiorowymi – nowe podejścia do dzielenia się przestrzeniami i architekturą, doświadczeniem i wiedzą, danymi, kulturą.

Shared Cities Atlas to kompleksowe narzędzie do nawigacji trzech obszarów „dzielenia się miastami”:

- 1)udostępnianie architektury i przestrzeni,
- 2)aktywizm miejski,
- 3)udostępnianie[56].

[53] Por. <https://www.poznan.pl/mim/rewitalizacja/news.1194/podzielnia-centrum-ekonomii-wspoldzielenia.124689.html>

[54] Por. <https://www.shareable.net/about/>

[55] Por. <https://www.sharedcities.eu/thefinale/index.htm>

[56] Ibidem.

Podsumowanie

Podsumowując należy stwierdzić, że miejskie programy dla ekonomii współdzielenia powstają w celu promowania użytkowania, wykorzystania zasobów w sposób bardziej efektywny i zrównoważony.

Podejmowane działania:

- 1) wsparcia inicjatyw miejskich i przedsięwzięć rozwojowych,
- 2) promowania wykorzystania, udostępniania zasobów oraz tworzenia społeczności ukierunkowanych na współpracę,
- 3) ograniczenia marnotrawstwa,
- 4) efektywne wykorzystanie zasobów,
- 5) ograniczenie kosztów transakcyjnych.

stanowią istotny element podnoszenia konkurencyjności miasta oraz poprawy komfortu życia mieszkańców. W programach miejskich dla ekonomii współdzielenia wykorzystuje się technologię, która umożliwia realizację potrzeb poszczególnych elementów programu.

Do najważniejszych form aktywności podejmowanych przez *sharing cities* należą:

- 1) transport współdzielony (rozwijanie alternatywnych form transportu, takich jak *carsharing*, *bikesharing*, *skuter-sharing* i *ride-sharing*,
- 2) współdzielenie mieszkań i przestrzeni (promowanie współdzielenia mieszkań i przestrzeni, co pozwala na efektywne korzystanie z zasobów np. dostęp mieszkań, biur na określony okres),
- 3) zrównoważone żywienie (jadłodzielnie, ograniczenie marnotrawstwa żywności, produkcja żywności w mieście w celu ograniczenia śladu węglowego),
- 4) edukacja i zaangażowanie społeczności (edukacja nt. korzyści płynących z ekonomii współdzielenia oraz zachęcanie do współdzielenia w podejmowaniu różnych form dzielenia się miastem),
- 5) technologie, platformy, aplikacje mobilne, *data center* (wsparcie technologiczne, techniczne dla platformy i usług, które umożliwiają współdzielenie zasobów).

Poza podejściem ekonomicznym do dzielenia się zasobami miasta, należy odnieść się do kwestii prawnych, które z punktu widzenia realizacji miejskiego programu dla ekonomii współdzielenia stanowią ważny element. W 2016 roku (czerwiec) Komisja Europejska wydała komunikat *Europejski program na rzecz gospodarki dzielenia się*. Zgodnie z jego założeniami „Komisja nie zdecydowała się na rozpoczęcie prac nad ewentualną regulacją, a skupiła się na monitorowaniu rozwoju *sharing economy*. Komisja zleca okresowe badania stopnia rozwoju gospodarki współdzielenia oraz popularności platform na niej opartych w poszczególnych państwach członkowskich (są one dostępne na stronach Komisji). W 2018 roku (październik) Komisja Europejska zorganizowała konferencję *High-level conference on the collaborative economy: opportunities, challenges, policies*, podczas której rozmawiano o wyzwaniach związanych z gospodarką współdzielenia. Celem jest zapewnienie, by nowe modele biznesowe rozwijały się w sposób odpowiedzialny i zrównoważony”[57].

Polski rząd w stanowisku z 2016 roku odnotował znaczenie gospodarki współdzielenia jako światowego trendu gospodarczego, stwarzającego nowe możliwości dla szerokiej gamy dostawców usług oraz innowacyjnych przedsiębiorców. Uznano, że „gospodarka współdzielenia daje konsumentom większą możliwość wyboru, wiąże się też z niższą ceną oferowanych usług lub produktów. Jednocześnie Polska dostrzegą już wtedy, że gospodarka współdzielenia może wpłynąć na osłabienie dotychczasowej pozycji rynkowej przedsiębiorców, działających w tradycyjnych modelach, a także stwarzać ryzyka, np. w kwestiach ochrony praw konsumentów czy obowiązków podatkowych”[58].

[57] Por. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/gospodarka-wspoldzielenia>

[58] Ibidem.

W ostatnich latach wydane zostały dwa orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE w postępowaniach prejudycjalnych, dotyczących zakwalifikowania na gruncie prawa europejskiego usług świadczonych przez firmę Uber (sprawy C-434/15 Asociación Profesional Elite Taxi i C-320/16 Uber France). W sprawie C-434/15 Asociación Profesional Elite Taxi Trybunał orzekł, że „usługa pośrednictwa taka, jak świadczona przez firmę Uber, która polega na odpłatnym umożliwieniu nawiązywania kontaktów (poprzez aplikację na telefon) między właścicielami pojazdów niebędącymi zawodowymi kierowcami a osobami chcącymi przebyć trasę w mieście, jest nierozzerwalnie związana z usługą przewozową. Stanowi zatem „usługę w dziedzinie transportu”, a nie „usługę społeczeństwa informacyjnego”. Trybunał analizując usługi świadczone przez Ubera doszedł do wniosku, że nie są to tylko usługi pośrednictwa, ale zawierają one jeszcze elementy dodatkowe. Uber sam tworzy ofertę miejskich usług przewozowych, którą udostępnia za pomocą aplikacji. Wywiera także decydujący wpływ na warunki, na jakich niezawodowi kierowcy świadczą usługi (określa maksymalną cenę przewozu, pobiera ją od klienta, sprawuje pewną kontrolę nad jakością pojazdów, może w niektórych okolicznościach wykluczyć danego kierowcę ze świadczenia usługi). Co więcej bez aplikacji tworzonej przez Ubera tego typu usługa nie istniałaby. Polska przedstawiła stanowisko w sprawie zbieżne z późniejszym wyrokiem”[59].

19 grudnia 2019 roku Trybunał Sprawiedliwości UE wydał wyrok w sprawie C- 390/18 Airbnb Ireland. Trybunał stwierdził, że „usługę pośrednictwa, polegającą na umożliwieniu, za wynagrodzeniem, nawiązania za pośrednictwem platformy elektronicznej kontaktu między potencjalnymi najemcami a wynajmującymi oferującymi usługę krótkoterminowego zakwaterowania, należy uznać za „usługę społeczeństwa informacyjnego” objętą zakresem stosowania dyrektywy 2000/31 o handlu elektronicznym. W ocenie Trybunału Airbnb nie sprawuje de facto kontroli nad warunkami świadczenia usług – nie ustala np. ceny (cena jest określana przez wynajmującego), nie dokonuje wyboru wynajmujących, ani nieruchomości oferowanych do wynajęcia na jej platformie. Trybunał orzekł ponadto, że jednostka może w ramach postępowania karnego obejmującego powództwo adhezyjne sprzeciwić się stosowaniu wobec niej przepisów państwa członkowskiego ograniczających swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego, świadczonej przez nią z innego państwa członkowskiego, jeżeli wspomniane przepisy nie zostały notyfikowane zgodnie z dyrektywą 2000/31 o handlu elektronicznym. W odniesieniu do sprawy C-390/18 oznacza to, że w związku z brakiem notyfikacji francuskiej ustawy dotyczącej pośredników w dziedzinie obrotu nieruchomościami ustawa ta nie może w żadnym wypadku być stosowana wobec jednostki znajdującej się w sytuacji takiej jak Airbnb Ireland w postępowaniu głównym”[60].

W dniu 27 kwietnia 2022 r. Trybunał wydał orzeczenie w sprawie C-674/20 „Airbnb Ireland”, które doprecyzowało kwestię kwalifikacji przepisów krajowych odnoszących się do działalności platform internetowych. Przedmiotem orzeczenia były „przepisy belgijskie zobowiązujące pośredników takich jak np. Airbnb do przekazywania urzędom, na ich pisemne żądanie, danych podmiotów prowadzących obiekty turystyczne, jak również informacji o liczbie noclegów oraz liczbie jednostek zakwaterowania prowadzonych przez nich w ciągu poprzedniego roku. W wyroku Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że przepisy krajowe, o które chodzi w sprawie wchodzi w zakres dziedziny podatków, a w konsekwencji nie mają do nich zastosowania przepisy dyrektywy 2000/31/WE o handlu elektronicznym, nie stanowią one również ograniczenia zakazanego na gruncie art. 56 TFUE ustanawiającego swobodę świadczenia usług na rynku UE. Pytanie dotyczące dyrektywy 2006/123/WE o usługach na rynku wewnętrznym Trybunał uznał za niedopuszczalne ze względu na brak związku między przywołanymi przez sąd odsyłający przepisami tej dyrektywy a uregulowaniami krajowymi będącymi przedmiotem sporu. Wyrok TSUE jest zbieżny z przedstawionym w toku postępowania stanowiskiem PL, która postulowała bowiem ustalenie wyraźnych granic swobody świadczenia usług w odniesieniu do podatkowych obowiązków informacyjnych w obszarze niezharmonizowanym”[61].

[59] Por. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/gospodarka-wspoldzielenia>

[60] Ibidem.

[61] Por. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/gospodarka-wspoldzielenia>

W Polsce, zgodnie z odpowiedzią Ministerstwa Finansów na interpelację poselską[62], organem odpowiedzialnym za przygotowanie analizy dotyczącej ekonomii współdzielenia jest Ministerstwo Gospodarki, a „planowanym przedmiotem analizy będzie prawdopodobnie opis zjawiska oraz określenie ewentualnych potrzeb regulacji”[63].

Zarządzający miastami zdają sobie sprawę, że niedobór ekonomiczny, ograniczone zasoby, rosnące ceny produktów i usług, wpływają na różne rodzaje działalności gospodarczej i zachowania konsumentów. Kiedy zasoby stają się coraz bardziej ograniczone, miasta odczuwają wyraźne osłabienie rozwoju społeczno-gospodarczego. Równocześnie zakłócenia w dostawach kluczowych zasobów spowodowane konfliktami geopolitycznymi, klęskami żywiołowymi lub innymi czynnikami, mogą – tak jak podczas pandemii Covid-19 – skutkować przerwami w łańcuchu dostaw wpływając na produkcję, zatrudnienie i wzrost gospodarczy[64].

Pomimo pewnych niedoskonałości ekonomia współdzielenia daje nowe możliwości rozwoju i działania. Stanowi wyzwanie dla tradycyjnych form działania. Należy jednak zauważyć, że na obecnym poziomie rozwoju ekonomii współdzielenia, głównie ze względu na brak adekwatnych rozwiązań instytucjonalnych i prawnych, nie można mówić o ekonomii współdzielenia jako nowym systemie ekonomicznym[65]. Rozwój gospodarki w miastach wymaga optymalizacji i efektywnego wykorzystania zasobów.

Poniżej przedstawiono kilka nowych rozwiązań, które mogą zostać wykorzystane do bardziej zaawansowanej polityki miejskiej sprzyjającej rozwojowi *sharing economy*:

- 1) tworzenie klasy kreatywnej i rozwój kapitału ludzkiego, kapitału społecznego,
- 2) inwestycje w technologie 4.0, takie jak Internet rzeczy (IoT), sztuczna inteligencja (AI) i big data (miasta mogą wspierać w swoich ekosystemach rozwój tych technologii),
- 3) tworzenie hub'ów, klastrów, platform, gdzie można współdzielić zasoby, dzielić się pomysłami, efektywnie wykorzystywać przestrzeń,
- 4) tworzenie miejsc sprzyjających rozwojowi gospodarki cyrkularnej, angażującej uczelnie, przedsiębiorców, mieszkańców, samorząd lokalny, rząd,
- 5) tworzenie rozwiązań instytucjonalnych i infrastrukturalnych dla rozwoju energetyki odnawialnej i ograniczenia emisji CO₂. Miasta mogą inwestować w instalacje fotowoltaiczne, wiatrowe, elektromobilność i inne źródła energii odnawialnej,
- 6) inwestycje w edukację promującą podejście *sharing economy* i wzmacniające realizację idei *sharing cities*,
- 7) tworzenie środowiska dla współpracy międzynarodowej, aby wymienić się najlepszymi praktykami i rozwiązaniami w sieci współpracy: uczelnie – samorząd – przedsiębiorcy – mieszkańcy.

Współpraca, współdzielenie zasobów, transfer wiedzy i zasobów, otwartość na innowacje, technologie 4.0 są kluczowe dla tworzenia dynamicznych, zrównoważonych i innowacyjnych gospodarek miejskich.

[62] Odpowiedź na interpelację poselską nr 32705 do ministra finansów w sprawie polskiego wsparcia dla rozwoju ekonomii współdzielenia z dnia 1 czerwca 2015 r., Ministerstwo Finansów, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=2FF5B5F2>

[63] Odpowiedź na interpelację poselską nr 32705 do ministra finansów w sprawie polskiego wsparcia dla rozwoju ekonomii współdzielenia [...]

[64] Por. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/gospodarka-wspoldzielenia>

[65] Paczkowski, T., Kamela, A., Szył, M. (2020), Ekonomia współdzielenia (sharing economy) narodziny nowego systemu ekonomicznego? Przyszłość, szanse i zagrożenia, Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku.

Bibliografia

Prace Naukowe

- Augustyn, A. (2020). Zrównoważony rozwój miast w świecie idei smart city. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Balińska, A., Staśkiewicz, D. (2021). Sharing economy w gospodarce turystycznej. Kontekst teoretyczny i empiryczny, Warszawa, Wydawnictwo SGGW.
- Banaszek, M. (2016). Ekonomia współdzielenia jako alternatywny kierunek rozwoju miast. *Ekonomia społeczna*, (1), 51-59.
- Biga, B., Hausner, J., Możdżeń, M., (2021). Uwspólnianie zasobów i dobra wspólne III Seminarium Świeradowskie. Open Eyes Economy Discussion Papers, Kraków, dostęp: 15.10.2023 https://oees.pl/wp-content/uploads/2021/11/Discussion_Papers-5_-Uwspolnianie-zasobow-i-dobra-wspolne.pdf
- Botsman, R. (2013). The Sharing Economy Lacks a Shared Definition. *Fast Company*, dostęp: 15.09.2020 <https://www.fastcompany.com/3022028/the-sharing-economy-lacks-a-shared-definition>
- Burgiel, A. (2014). Rozwój technologii informacyjnych jako determinanta adaptacji modelu konsumpcji wspólnej. *Marketing i Rynek*, 11, s. 316-326.
- Ciesielski, M. Miasta współdzielone. O tym, jak aplikacje zmieniają oblicze metropolii, dostęp 21.08.2023r. <https://forsal.pl/artykuly/1101161.miasta-wspoldzielone-o-tym-jak-aplikacje-zmieniaja-oblicze-metropolii.html>
- Dorda, K. (2015). Sharing economy – wspólnotowa strategia rozwoju miast, *Magazyn Miasta*, 1(9).
- Dorożyński, T., & Urbaniak, W. (2012). Rola instytucji otoczenia biznesu w przyciąganiu inwestorów zagranicznych w regionie łódzkim. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, (LXXXV (85)), 201-217.
- Florida, R. L. (2005). *Cities and the creative class*. Psychology Press.
- Gardocka-Jałowiec, A. (2015). Zmiany konsumpcji a kreowanie innowacji. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Goldsmith, S., Crawford, S. (2014). *The Responsive City: Engaging Communities Through Data-Smart Governance*. Hoboken, New Jersey: Wiley.
- Gubański, K. (2018). Smart City – Sformatowany produkt czy narzędzie demokratyzacji? Dwa scenariusze rozwoju współczesnych polityk miejskich. *Studia Socjologiczne* 1 (228).
- Hausner, J. (2016). Miasto-idea i rola kultury w jego rozwoju. *Kultura i Rozwój*, 1(1), 109-122.
- Jaros, B. (2016). »Sharing economy« jako ważny trend w obszarze zrównoważonej konsumpcji. *Handel Wewnętrzny*, 5 (365), s. 84.
- Kowalczyk-Anioł, J., & Pawlusiński, R. (2018). Sharing economy w przestrzeni polskich metropolii i miast turystycznych na przykładzie Airbnb. *Konwersatorium wiedzy o mieście*, 31(3), 15-22.
- Kozłak, A. (2017). Sharing economy jako nowy trend społeczno-gospodarczy. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (489), 171-182.
- Kudłacz, M. (2017). Ekonomia wartości w kontekście zarządzania rozwojem miast – przypadek Krakowa. *Kultura i Rozwój*, 5(4), 39-52.
- Majchrzak, K. (2016). Ekonomia dzielenia się i jej przejawy w turystyce. *Ekonomiczne Problemy Turystyki*, 33(1), 21-30. [cyt. za:] A. Stephany, *The Business of Sharing, Making it in the New Sharing Economy*. Palgrave Macmillan 2015, s. 9.
- Marks-Bielska, R., Lizińska, W., & Wojarska, M. (2021). Uwarunkowania sprawności instytucjonalnej samorządów gminnych w kontekście lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
- Masik, G. (2022). Koncepcja odporności systemów społeczno-ekologicznych wobec innych aktualnych koncepcji rozwoju oraz uwagi krytyczne. *Prace i Studia Geograficzne*, 67(2).
- Mieczan, P. (2020). Klastery jako platforma rozwoju internacjonalizacji przedsiębiorstw na podstawie ekonomii współdzielenia. *Problemy Transportu i Logistyki*, 49, 7-15.
- Noworól, A. (2013). Zarządzanie organizacjami publicznymi. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, Tom XIV, Zeszyt 13, część III <http://piz.san.edu.pl>
- Paczkowski, T., Kamela, A., Szył, M. (2020). Ekonomia współdzielenia (sharing economy) narodziny nowego systemu ekonomicznego? Przyszłość, szanse i zagrożenia, *Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku*.
- Rosati, D. (2017). *Polityka gospodarcza. Wybrane zagadnienia*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 405.
- Rudewicz, J. (2019). Model ekonomii współpracy w koncepcji miast Smart. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 15(2), 153-170.

Komunikaty i raporty

- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski program na rzecz gospodarki dzielenia się, COM (2016) 356 final, dostęp: 19.10.2023 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0356>
- Odpowiedź na interpelację poselską nr 32705 do ministra finansów w sprawie polskiego wsparcia dla rozwoju ekonomii współdzielenia z dnia 1 czerwca 2015 r., Ministerstwo Finansów, dostęp: 15.06.2019 <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=2FF5B5F2>
- Raport: Ekonomia współdzielenia alternatywnym kierunkiem rozwoju miast. Potencjał województwa świętokrzyskiego. Raport podsumowujący wyniki badań, M. Banaszek, Kielce 2018, dostęp: 19.10.2023 https://wpaiz.ujk.edu.pl/wp-content/uploads/do_pobrania/raporty_badan/Raport%20Ekonomia%20wsp%3%B3%C5%82dzielenia%20Banaszek_M.pdf
- Raport: (Współ)dziel i rządź! Prawno-podatkowe aspekty ekonomii współdzielenia w Polsce, dostęp 19.10.2023 <https://www.pwc.pl/pl/pdf/ekonomia-wspoldzielenia-raport-2-pwc.pdf>

Materiały ze stron www

<https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2016/wspol-dziel-i-rzadz-sharing-economy.html> dostęp 09.09.2023
<https://www.ouishare.net/mission> dostęp 19.10.2023
<https://beatapawlikowska.com/wspolna-przestrzen/> dostęp 10.10.2023
<https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2016/wspol-dziel-i-rzadz-sharing-economy.html> dostęp 10.09.2023
<https://www.shareable.net/about/> dostęp 19.10.2023
<https://www.sharingcitiesaction.net/> dostęp 19.10.2023
<https://deceuveil.nl/nl/> dostęp 19.10.2023
<https://www.energia.barcelona/en/barcelona-energy-agency-0> dostęp 09.10.2023
<http://seoulup.or.kr/eng/introduce.do?type=Organization> dostęp 09.10.2023
<https://biznes.um.warszawa.pl/share> dostęp 19.10.2023
<https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/gospodarka-wspoldzielenia> dostęp 19.10.2023

O AUTORZE

Agnieszka Smreczyńska-Gąbka. Od 2002 roku łączy pracę w biznesie z współpracą z samorządami terytorialnymi oraz działalnością naukową i dydaktyką akademicką. Chętnie dzieli się wiedzą, doświadczeniem z różnymi podmiotami angażując się we współpracę w charakterze interim managera. Zajmuje się zarządzaniem, koordynacją projektów rozwojowych oraz planowaniem strategicznym. Jest absolwentką studiów: filozofia teoretyczna (mgr metodologii), Executive Master of Business Administration, a także studiów podyplomowych: Zarządzanie Zasobami Ludzkimi, Public Relations. Obecnie jest doktorantką w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych UMCS, w dyscyplinie ekonomia i finanse. Przygotowuje pierwszy doktorat wdrożeniowy dla Miasta Lublin nt. koordynacji przedsięwzięć rozwojowych i wykorzystania zasobów wzmacniających rozwój innowacyjnej gospodarki. Specjalizuje się w: sharing economy, zarządzaniu, planowaniu strategicznym, koordynacji przedsięwzięć rozwojowych, komunikacji społecznej, public relations. Prowadzi liczne szkolenia, wykłady, warsztaty, projekty dla samorządów, organizacji pozarządowych, biznesu. Jest autorką kilkudziesięciu opracowań strategicznych typu: strategię rozwoju (JST, biznes, organizacje pozarządowe), opracowała kilka modeli biznesowych (branża spożywcza, B+R, telekomunikacja, medyczna). Wykonała wiele analiz strategicznych, analiz popytu i konkurencyjności, planów rozwoju internacjonalizacji. Od 2009 roku prowadzi działalność gospodarczą w branży rozwojowej (ESSE Agnieszka Smreczyńska-Gąbka). Założyła i prowadziła spółkę w partnerstwie publiczno-prywatnym Motor Lublin S.A. (Prezes Zarządu 2010). Była Przewodniczącą Rady Nadzorczej Mostostal Puławy S.A. (2014-2017); sekretarzem Rady Nadzorczej Mostostal S.A. (2017-2020), Prezesem Fundacji Promocji Gospodarczej „Budujemy dla Przyszłości” (2011-2022).

Opinie wyrażone w powyższym tekście mają charakter autorski i nie należy ich traktować jako stanowiska Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regułskiego.

.....
Warszawa, listopad 2023

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regułskiego
ul. Żurawia 43, 00-680 Warszawa

www.frdl.org.pl